

tendence rozvoje vojenství

Zobrazit tendence rozvoje vojenství pod zorným úhlem vědeckotechnické revoluce znamená promítnout komplex jejich obecných jevových stránek a kvalit na skutečnost a procesy vojenské reality.

Přitom je nutné mít na paměti specifiku pohybu vojenské reality, zračící se zejména:

- v objektivní existenci vysokého stupně neurčitosti, která nemá obdobu v jiných společenských systémech a jejich pohybu;

- v nerovnoměrném, dlouhodobějším plánování se vzpírajícím vývoji, který se vyznačuje skoky v důsledku výskytu více či méně revolucionizujících objevů a poznatků soudobé vědy.

Tyto zvláštnosti ztěžují předvídání rozvoje vojenství; ponechávají prostor jen k vytyčení možných hypotéz rozvojových tendencí vojenství, nepochybně s omezeným trváním jejich platnosti.

Předpokládané trendy a směry

rozvoje vědeckotechnické revoluce ve vojenství jsou takto pouze ideovým modelem, vytvořeným promítnutím jevových stránek modelu obecnějšího, který zobrazuje trendy a směry vývoje celé společnosti, do vojenství. Přitom je nutné uvážit, že *ne všechny* jevové stránky a *ne ve stejné intenzitě* se nutně musí projevovat ve vojenské oblasti; přesněji vyjádřeno: obranný systém je specifickou částí celku a z toho vyplývají i specifické formy možného průběhu vědeckotechnické revoluce.

Jde nyní o to odhalit zvláštnosti forem vědeckotechnické revoluce ve vojenství, postihnout v prvním přístupu jen hlavní — základní charakteristiky, a vycházet přitom z obecného teoretického modelu.

V této souvislosti je možné tvrdit, že obranný systém státu a vojenství vůbec jsou nesrovnatelně senzitivnější k vědeckotechnickým poznatkům, než kterýkoliv jiný společenský sys-

tém. To vyplývá z vysoce *technicky dotované struktury* a především z účelové funkce systému, která je z hlediska existence státu nepochybně prvořadá.

Účelová funkce si tak objektivně vynucuje, aby vědeckotechnické poznatky byly hodnoceny především ve smyslu přínosu ke zvýšení obranného potenciálu státu.

Technické a technologické aspekty rozvoje vojenství

Hloubka, rychlost a rozsah výrobních převratů, technických novot a vědeckých objevů mají základní odraz ve *zvýšené účinnosti prostředků ničení a ostatní bojové techniky*. Důkazem je fakt, že např. dosah těchto prostředků překročil již v současné době rozměry zeměkoule a hledá základny i mimo ni.

Lze předpokládat, že hlavní změny v růstu efektivity bojové techniky budou po objevech v mikrostruktuře samotné hmoty.

Materiály s dokonalejšími vlastnostmi pravděpodobně vyvolají další růst efektivity a vznik nových zbraňových a zabezpečujících systémů na zcela odlišné hmotně strukturální základně.

To se plně týká i nových zdrojů energie a prostředků k transformaci a přenosu. Nové materiály a zdroje energie změní nepochybně surovinovou a energetickou bilanci státu, resp. koalice států. Energie, získávaná jinými netradičními postupy, odstraní omezení zbraňových systémů co do dosahu a rovněž tak bude stimulovat vznik systémů na zcela jiném technologickém principu (např. na principu kvantových generátorů).

V oblasti základního, přírodověd-

ného výzkumu je tudíž nutné očekávat objevy, které v důsledku technologické aplikace mohou vyvolat takové změny ve formách vedení ozbrojeného zápasu, které lze srovnat se změnamí po zavedení raketových jaderných zbraní.

Charakteristické je, že podíl věd (zejména přírodních) a jejich technologické aplikace na rozvoji zbraňových systémů rychle stoupá, zatímco množství vojenského přínosu v podobě aktuálních vojenských zkušeností klesá. Stále více je čistá vojenská věda závislejší na výsledcích jiných věd. Tím spíše je nutné sledovat možné vojenské aplikace výsledků jiných věd již v samotném jejich zrodu.

Jedním z projevů vědeckotechnické revoluce ve vojenství bude růst složitosti systémů nejen co do množství v systému zahrnutých prvků, ale i jejich funkční diferenciace. V důsledku toho porostou daleko rychleji i materiální, energetické a informační vazby mezi nimi. Jinými slovy by bylo možné označit tento jev jako „strukturální zhuštění“. Tato tendence se zákonitě promítne ve zvýšené citlivosti systému vůči vnějším i vnitřním vlivům a rozšířením oblasti nestabilit.

Automatizační princip

Zatímco převažujícím principem technické základny je dnes mechanický princip jako odraz průmyslové etapy společenské výroby, nastoluje vědeckotechnická revoluce i ve vojenství princip automatizace materiálové, energetické i informační transforma-

ce. Její první náznaky jsou patrné v existenci automaticky fungujících zbraňových systémů. Automatizace však není samoúčelem. Vytlačuje člověka z uzavřeného okruhu vojenského systému na jeho periferii jako požadavek bezpečnosti a nedostatečné fy-

zické a duševní schopnosti člověka. Proto s růstem technického pokroku je nutné očekávat rozvoj automatizovaných i plně automatických zbraňových i zabezpečovacích systémů.

Důsledky vědeckotechnických přeměn se zcela nepochybně odrazí jak ve struktuře ozbrojených sil, tak i ve formách jejich činnosti.

Ozbrojený zápas se rozšíří do kosmu. Dojde nutně k přehodnocení dosavadních funkcí pozemních vojsk jako prostředku úderu a v souvislosti s tím i operací velkých svazů pozemních

vojsk. Nové energetické možnosti zřejmě uvolní vázanost vojsk na zdroje a zvýší mobilitu prostředků ničení jako jediný předpoklad jejich přežití.

Tak jako poklesne význam prostoru, vzroste význam faktoru času a zvýrazní se jeho ekonomie. Patrně dojde k negaci jakýchkoliv opatření, která souvisejí s přestavbou obranného systému na začátku války. Boj o prostor ztratí svůj odvěký význam; otevře se nová dimenze — boj o čas.

Převraty v subjektivní složce

V obecném pohledu vědeckotechnická revoluce uvolňuje člověka z výrobního procesu a poskytuje mu čas a síly k růstu jeho lidských kvalit. Jistá analogie existuje i v případě člověka-vojáka. Automatické systémy uvolňují člověka z funkce předního bojovníka a staví ho do funkce inženýra-konstruktéra provozu. Vedení zápasu (včetně velitelských, rozhodovacích funkcí) nabývá tak výrazných inženýrsko-technických rysů.

Poklesne emocionální vliv přímého kontaktu bojovníka s nepřítelem, což se projeví v jiném psychickém postoji; lze se právem domnívat, že tyto psychické stavy nebudou pro subjekt příznivější.

Do zcela jiné polohy se dostává vztah člověka a stroje v automatizova-

ných a poloautomatizovaných systémech. Problém vztahu člověka a stroje je akutní již dnes. Jde o to, aby moderní technika, vkládající se mezi člověka — rozhodujícího orgána a pracovní předmět, tuto funkci usnadňovala a naopak nevyčerpávala jeho omezené schopnosti.

Dosavadní trend vývoje složitých zbraňových automatizovaných systémů ukazuje, že nedochází ke snižování počtu lidí (absolutně), nýbrž ke vzniku nových funkcí a růstu tzv. obslužné „terciární“ sféry odborníků. Jsou náznaky jasné profesionalizace vojenských specialistů u vysoce technizovaných systémů. Tento trend je nutné pokládat za zákonitý projev vědeckotechnické revoluce, který ovlivní i přípravu kádrů.

Aspekty v organizaci a řízení

Do zcela význačného světla se dostává organizace řízení jako výslovný, rozhodující lidský produkt. Předpokládá se, že časové, prostorové, strukturální a funkční uspořádání obranného systému i jednotlivých jeho prvků budou mít značný vliv na získání převahy v ozbrojeném zápase v podmínkách „jaderné rovnováhy“. Uspořádání je náplní řízení; je závislé na odpoví-

dajícím množství informací. Systém, který tuto informaci lépe a rychleji dovede získat, zpracovat a upotřebit při dosahování cílů, zvítězí.

Složitost obranného systému zvýší nároky na jeho řídicí aparát, který sám o sobě je systémem, do jehož struktury bude ke zvládnutí narůstajícího toku informací pronikat automatizační princip. Automatizace uvolní

člověka od stereotypních duševních prací k rozhodovacím a tvůrčím funkcím. Toto uvolnění patrně ovlivní vytváření nových, optimálnějších, ale také složitějších strukturálně funkčních modelů obranného systému.

Dělbá práce dostává jiný smysl. Zatím co diferenciací na výkonnou a řídící, fyzickou a duševní práci se stírá, prohlubuje se diferenciací oborová, s jednotným univerzálním vědeckotechnickým základem. Je nutné předpokládat zvýšení variety specialistů a týmovou práci při řešení vojenských problémů.

Zásadní problémy branného systému přestávají být výhradní doménou vojenských specialistů. Jejich sepětí se všemi otázkami společnosti a státu staví do popředí požadavek vědecky fundovaných expertiz odborníků ze

všech vědních oborů, včetně přírodních věd.

Přesto, že obranný systém jde cestou pronikání technizace a automatizace, nevytlačuje člověka jako „bojovníka se zbraní v ruce“; pouze nástroj, jehož pomocí dosahuje člověk lépe a rychleji svých cílů, se zvětšuje. Základní rozhodovací funkce, motivační aktivita, vůle vítězit zůstává nadále člověku. V souvislosti s tím doznají změn i duševní kvality člověka-organizátora, fungujícího v kvalitativně změněných podmínkách boje a jeho organizace. Do popředí vyvstává otázka typologie lidí, jejich výběr a cílevědomá příprava, psychologický a sociálně psychologický výzkum. Nastává období výzkumu samotného člověka jako dominantního článku obranného systému.

Aspekty vojenskovední

Analýza dosavadního vývoje vojenství ukazuje tendenci prohlubování a komplikace vztahů a vazeb jak uvnitř obranného systému, tak i tohoto, vůči ostatním systémům společenského, ekonomického, technického i čistě přírodního charakteru. Tato tendence se bude zvyšovat. Za této situace může analyzovat, odhalovat a předvídat problematiku obranného systému ve všech mnohoznačných vazbách jedině věda jako uspořádaný teoretický systém. V této souvislosti je nutné pochopit, že i stanovení optimální strategie jejich postupů je ryze teoretickou vědní záležitostí a přestává být záležitostí denní praxe a momentálních potřeb.

Všechno nasvědčuje tomu, že dochází k analogickému procesu jako v celospolečenském rámci: věda začíná v systému cílevědomé, plánované přípravy a vedení hrát úlohu „hlavní výrobní síly“ a je možné právem tvrdit, že se tak stane hlavním prvkem vojenského potenciálu země.

Síla vědy se projeví zejména v předvídavém poskytování objektivní, vědecké informace o nových zákonitostech přípravy a vedení ozbrojeného zápasu a jeho zabezpečení.

Rozsáhlé a obtížné úkoly vojenské vědy nemohou být splněny bez proměn v samotné její architektonické skladbě, ve struktuře tohoto teoretického systému, v jeho metodologickém arzenálu. Jinými slovy, vojenská věda sama o sobě prodělává velký obrodný proces vědeckotechnické revoluce, přičemž je zdokonalována a oplodňována myšlenkovým prouděním vyššího teoretického systému, jehož je sama součástí.

Proces „racionalizace“ vojenství, který může být uskutečňován jedině pomocí vědy (a to nejen vojenské), vystupuje tedy jako ústřední cíl vědy, který se přirozeně rozpadá na celou řadu postupných cílů, k jejichž řešení vystupuje ten či onen vědní obor, nebo disciplína se svým svěbytným systémem teorií a metod, s různým po-

dílem účasti a kompetenční závaznosti. Z toho je zřejmé, že i postupná vědecká modelace objektu zkoumání probíhá po linii dosahování postupných cílů, přičemž teoretický systém projde dynamickým procesem svého přetváření. I institucionální oblast, jako nositel a tvůrce teoretického systému, se bude měnit. To znamená, že ani systém teorií, ani institucionální báze nemůže být jednou provždy daná, statická, uzavřená.

Tzv. čistá vojenská věda s jejími teoriemi ponejvíce na empirickém základu, nutně přizpůsobí svůj nástroj poznání charakteru svého předmětu. Podstatným prvkem, stránkou, vlastností tohoto předmětu se stává vzrůst neurčitosti existujících v budoucím jeho vývoji, růst složitosti, nedostatek objektivní informace, nedostatek ex-

perimentace. V této souvislosti se vědeckotechnická revoluce v samotné „čisté“ vojenské vědě projeví vznikem nových vědních oborů, disciplín a teorií jako přirozený odraz nových změněných podmínek vedení ozbrojeného zápasu a také důsledek progresivního pohybu uvnitř vědy samé. V oblasti metodologie vojenské vědy se projeví kybernetizací, se svým svébytným metodologickým funkčně strukturálním pojetím.

Je zřejmé, že ač sám předmět vojenské vědy se nemění, ke změnám dojde nezbytně ve strategiích vojenské vědy samé. Zejména v tom, že bude přehodnoceno úsilí i hlavní a postupné cíle vojenské vědy v souladu s dosud neprobádanými jevovými stránkami předmětu.